

موسوعه امام حسن عسکری (ع)

سید اصغر احمدی

موسوعه الإمام العسکری (ع)؛ مؤسسه ولی عصر؛ به اشراف:
سید محمد حسینی قزوینی با همکاری؛ ناشر: مؤسسه ولی عصر،
چاپ اول، ۱۳۲۶ ق، ۶ جلد، وزیری، عربی.

در سالهای اخیر بستر جدیدی برای احیای میراث علمی و فرهنگی اهل بیت (ع) ایجاد شده و در این راستا مؤسسات و مراکز متفاوتی با اهداف گوناگون به وجود آمده است. لذا شاهد انتشار روزافزون موسوعه‌نگاری، فرهنگنامه‌نگاری و کتاب‌شناسیهای متعدد در این رابطه هستیم. گرچه تلاش در این زمینه سودمند است و به اعتلای فرهنگ شیعی هم کمک شایانی می‌کند، ولی آنچه شایسته نیست کارهای موازی و تکراری است که باعث به هدر رفتن امکانات فراوانی می‌شود در صورتی که این امکانات می‌تواند در زمینه‌های دیگر مورد استفاده قرار گیرد.

یکی از کارهای نسبتاً علمی که در این عرصه انجام پذیرفته موسوعه تک‌نگاریها در رابطه با امامان معصوم است که مراکز مختلف اقدام به نگارش و تدوین آن کرده‌اند.

مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عج) با هدف گردآوری احادیث اهل بیت و روایات درباره آنان، ابتدا موسوعه امام جواد (ع) و امام هادی را با عنوان *موسوعه الجواد و موسوعه الإمام الهادی (ع)* به چاپ رسانده سپس، به تحقیق و چاپ و انتشار *موسوعه الإمام العسکری (ع)* اقدام کرده است. این موسوعه آنچه از امام حسن عسکری (ع) - در گفتار و کردار - صادر شده و همچنین احادیث ائمه و دیدگاههای عالمان شیعه و سنی در شأن و منزلت وی وارد شده را گرد آورده است.

ویژگیهای موسوعه

۱. مجموعه احادیث و مطالب در نه باب و ۵۹ فصل و یک خاتمه تنظیم و دسته‌بندی شده است.

۲. مدارک کلیه احادیث در پاورقی ذکر شده است.

۳. در صورتی که حدیثی با الفاظ مختلف نقل شده و سندهای متعددی دارد قدیمی‌ترین سند و وسیع‌ترین آن، در متن قرار گرفته و سایر طرق و مصادر و موارد اختلافی در پاورقی آمده و هیچ اشاره‌ای به قوت و ضعف سند روایات نشده است.

۴. لغات و عبارات مشکل و یا اشتباه در پاورقی توضیح و تذکر داده شده است.

۵. در بعضی از موارد، روایاتی به امام عسکری(ع) نسبت داده شده که این نسبت به دلایل گوناگون صحیح نبوده، بنابراین مؤلفان تلاش کرده‌اند این روایات را زیر عنوان «الاحادیث المشتهبه» در خاتمه ذکر و شواهد عدم صحت این استنادها را بیان نمایند.

۶. اسم، لقب و کنیه امام عسکری مشترک با برخی از ائمه دیگر است و این امر باعث اشتباه محدثان شده؛ محققان این مجموعه تلاش کرده‌اند بین اینها تمیز قائل شوند و با قرائن و شواهد رجالیه آنها را تفکیک نمایند.

۷. در خاتمه کتاب، سیاهه‌ای از ناقلان حدیث که در نزد امام عسکری(ع) ممدوح و یا مذموم بوده‌اند و همچنین اصحاب و راویان ثقه و غیر ثقه آن حضرت ذکر شده است.

۸. در این مجموعه سی سی عنوان سیاهه متنوع جهت سهولت کار مراجعه‌کنندگان ارائه شده که تمامی جلد ششم را به خود اختصاص داده است.

ابواب و فصول

این موسوعه در نه باب و هر بابی در چندین فصل فراهم آمده که در آن از تاریخ ولادت تا رحلت و حوادث روزگار ایشان از جمله شخصیت، نصوص وارده درباره ایشان، موقعیت و ابعاد مختلف زندگی اجتماعی و سیاسی، فرهنگی و اخلاقی و برخورد آن امام با خلفای زمان خود، دیدگاهها و اعتقادات آن حضرت درباره توحید و نبوت و غیره، نظریات فقهی و تفسیری، حکمتها و نصایح، احتجاجات و مناظرات امام آمده است.

باب نهم، به ذکر احادیث قدسیه، کلمات ملائکه و فرشتگان، سخنان پیامبران به ویژه حضرت رسول(ص)، سخنان فاطمه زهرا(س) و امامان، سخنان افراد و شخصیتها در فضیلت و شخصیت امام عسکری پرداخته است.

خاتمه

در خاتمه به آن دسته از روایات که به قرینه راویان حدیث و نظریات دانشوران علم رجال و درابه از دیگر معصومان بوده که، به اشتباه به نام امام عسکری ثبت شده است؛ و در ادامه به اشخاص و افرادی که مورد مدح و ذم حضرت بودند اشاره و سپس موثقین، معتمدین و نمایندگان آن حضرت، راویان و اصحاب امام عسکری آمده است.

در پایان فهرس فنی مفصلی برای این مجموعه اعم از آیات، روایات، اماکن، اعلام معصوم و غیر معصوم، ضرب‌المثلها، مذاهب و غیره، تهیه و تدوین شده است.

تذکر

در این مجموعه احادیثی از کتاب «تفسیر منسوب به امام عسکری» نقل شده و فرض را بر وجود چنین کتابی گذاشته‌اند، ولی باب جدایی برای اثبات یا رد این انتساب باز نکرده‌اند و تنها در مقدمه این نکته تذکر داده شده که نقل ما از این کتاب دلیل بر صحت سند آن نیست.

اگرچه این تذکر به‌جا و خوب است، ولی جا داشت فصل جدایی برای بررسی سندی این کتاب بسیار مهم که همواره مورد نقض و ابرام علمای گذشته مانند شیخ مفید، شیخ صدوق و عالمان متأخر مانند شیخ انصاری و پس از آن مانند آیت‌الله بروجردی و آیت‌الله خویی واقع شده، اختصاص پیدا می‌کرد و صحت و سقم آن بررسی می‌شد.

۱. این موسوعه‌ها به ترتیب در دو و چهار جلد به چاپ رسیده است.

پرو، شہسگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی